

Краєзнавчі читання

імені
о. Петра Лебединцева

Біла Церква
2014 р.

**Управління культури, національностей та релігій
Київської обласної державної адміністрації**

Білоцерківський краєзнавчий музей

**Білоцерківська міська організація
охорони пам'яток історії та культури**

Товариство охорони старожитностей Київщини

XXI

Краєзнавчі читання

імені

о. Петра Лебединцева

24 квітня 2014 р.

**Біла Церква
2014**

УДК 908:372.48

ББК 26.891 (4Укр-2 Біла Церква)

К 78

XXI Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева.

24 квітня 2014 р. – Біла Церква, 2014. – 46 с.

Редакційна колегія:

Діденко Л.М., кандидат історичних наук, директор Білоцерківського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України;

Петренко В.В., заступник директора з наукової роботи Білоцерківського краєзнавчого музею;

Чернецький Є.А., кандидат історичних наук, завідувач відділу інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС;

Поплавська С.П., завідувача науково-методичним відділом Білоцерківського краєзнавчого музею.

На обкладинці: Загальний вигляд храму УГКЦ у селі Пищики Білоцерківського староства (середина 1970-х рр. XX ст.)

ЗМІСТ

I. Оргкомітет	3
II. Журнал "Читань"	4
III. Матеріали	
<i>Володимир Павлюченко.</i> Висла печатка князя Володимира Мономаха XI-XII ст. з села Олышаниця Рокитнянського району.....	5
<i>Євген Чернецький.</i> Структура землеволодінь Браницьких згідно з "Книгою маєтків Білоцерківського графства" (1797-1802).....	8
<i>Олексій Стародуб.</i> Хутір Дзедзинських або Заріччя: час функціонування назви, локалізація і генеза	10
<i>Володимир Перерва.</i> Скарга вчительки ротецької церковнопарафіяльної школи до Св. Синоду РПЦ.....	13
<i>Надія Тряпичина.</i> Храм Св. Пантелеймона на Олександрії..	16
<i>Олександр Мартиненко.</i> 7-ма винищувальна ескадрилья ім. Тадеуша Косцюшка у Білій Церкві в 1920 році.....	20
Купер – батько Кінг-Конга.....	39
<i>Євген Мерімерін.</i> Греко-католики на Білоцерківщині.....	45

I. Оргкомітет

Загальна рада:

Людмила Діденко, голова, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України, директор музею

Вікторія Петренко, заступник директора музею з наукової роботи

Євген Чернецький, кандидат історичних наук, зав. відділом інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС, старший науковий співробітник БКМ

Видавничий комітет:

Людмила Діденко, редактор

Вікторія Петренко, відповідальний за макет

Євген Чернецький, відповідальний за текст

Світлана Поплавська, комп'ютерна верстка та дизайн

Надія Тряпичина

Храм Святого Пантелеймона на Олександрії

Протягом 1982-1999 рр. я мешкала по вул. 1-а Лазаретна, №14 у Білій Церкві. В один з цих років на день святого великомученика і цілителя Пантелеймона (9 серпня) до нашої господи завітала з пиріжками сусідка Валентина Степанівна Зініченко: *«А у нас сьогодні храм на Олександрії, на Пантелеймона»*. На той час Валентина Степанівна відвідувала зарічанську церкву Марії Магдалини, але її мати Наталя Тихонівна Дехтяр розповідала, що в районі сучасної зупинки «Вокзальна» (якщо рухатись в напрямку до центру) до війни був храм св. Пантелеймона. Так я вперше почула про існування в місті ще однієї церкви.

Оскільки до сьогодні не існує спеціального дослідження з історії цього храму, відомості про нього довелося відшукувати в різних джерелах – у краєзнавчих працях, періодичній пресі, архівних справах.

Так, відомий білоцерківський краєзнавець Сергій Дроздов занотував, що дерев'яна церква св. Пантелеймона була побудована у 1915 р. на Військових бараках, а в 1921 перенесена на передмістя Олександрію²⁵. Військові бараки, в яких розміщувались польові госпіталі в роки першої світової війни, знаходилися за залізничною колією²⁶.

У спогадах мешканців вул. Лазаретної теж відмічається, що спочатку церква була при військовому відомстві, а потім перенесена на вул. Олександрійську. Краєзнавець О. Г. Артемченко пригадує: *«Поруч ... на кошти віруючих будувалась дерев'яна церква. Дзвіниці не буде. На перекладинах уже висять дзвони. Правити ніп буде українською мовою –*

²⁵ БКМ НДМ-939/2а. – Л. 7.

²⁶ Ковбасюк Г. Д., Кононський О. І., Ковбасюк В. Г. Минуле та сучасне медицини Білої Церкви. – Біла Церква: Білоцерківська друкарня, 2003. – С. 55, 172.

автокефальна церква»²⁷ Настоятелем храму на новому місці став Володимир Бржосньовський, який був висвячений в єпископи УАПЦ для Білої Церкви в листопаді 1921.²⁸

У 1930 році в місті ліквідовуються парафії Спасо-Преображенського собору та католицького костелу, але храм св. Пантелеймона зазначається як діючий, зокрема у газеті «Радянська нива» за 25.12.1930, №38(647) згадується «*тіп села Олександрії Демідов Михайло*».

Це ж підтверджують і спогади жителів передмістя Олександрії. Так, Віра Михайлівна Ємець, 1922 р. н., згадує, що у 1930 році вона була в церкві св. Пантелеймона на вінчанні старшого брата. Згідно з її спогадами, храм був приблизно такого ж розміру, як і зарічанська церква Марії Магдалини.

Мешканка Вокзального провулку Галина Павлівна, уроджена Маляр, 5 червня 1935 р. н., розповідає, що її хрестили в Пантелеймонівській церкві. Церква була оточена каштанами, які росли і після знесення храму.

Точне місце розташування церкви відмічене на плані Білої Церкви 1922 року²⁹. Нині на місці зруйнованої церкви знаходиться двоповерховий будинок по бул. 50-річчя Перемоги, 97.

У паспорті будинку, який зберігається в ЖЕК-1, зазначено, що будинок побудовано у 1937 р. Тобто орієнтовна дата знесення храму 1935–1937 рр.

До речі, алея із двох рядів каштанів і нині росте за будинком № 97, під прямим кутом до бульвару Перемоги, причому деякі з каштанів досить поважного віку.

У Центральному історичному архіві України в м. Києві збереглася метрична книга церкви св. Пантелеймона за 1918–1919 рр. Заголовок книги: «*Данные из Управления главного*

²⁷ *Артеменко О.Г.* Біла Церква колись і тепер (1917–1922 рр.) Юр'ївський літопис. 2009. – № 8. – С.110.

²⁸ *Власовський І.* Нарис історії Української Православної Церкви. – Нью-Йорк – Київ: Бавнд Брук, 1990. – Т.4. – Ч.1. – С.147.

²⁹ БКМ КВ-6872/І-5004.

XXI Краснявчі читання імені о. Петра Лебединцева

священника армії Юго-Западного фронту в церкві 803 і 804 сводних госпиталей для записи родившихся, браком сочетавшихся і умерших на 1918 і 1919 год».

Аналіз метричних записів може дати багато матеріалу з історії міста у роки визвольних змагань. Судячи з записів, вихід церкви з військового підпорядкування відбувся у травні 1919 року. Обслуговувала вона не тільки військових, але й мешканців Олександрії та Ротка.

Наведемо декілька записів із розділу про шлюби³⁰.

Январь 1918 г. за номером 5, без дати.

Жених: Преподаватель латинского языка Белоцерковской гимназии Дмитрий Семёнович Мельников, православного исповедания, первым браком, 26 лет.

Невеста: Преподаватель математики Белоцерковской женской гимназии Евгения Ивановна Машук, православного исповедания, первым браком, 24 года.

Священник церкви Белоцерковской гимназии Сергей Диомидов с исполняющим обязанности псаломщика В.Поповиченко.

Поручитель

По жениху: Преподаватели гимназии Б. Венценосцев и В. Поповиченко

По невесте: Преподаватели гимназии Иван Андреев Рождественский и Константин Иеремович Баннов.

Январь 1919 г. за номером 3, 20 числа

Жених: Хорунжий 1-го полку при коше Сичевых стрелцов из с. Манжурка Уманского уезда Киевской губернии Иосиф Григорьевич Ястребский, римо-католического исповедания, первым браком, 21 год.

Невеста: Крестьянка с. Роток Белоцерковской волости Киевской губернии Васильковского уезда Мария Михайловна Кифоренко, православного исповедания, первым браком, 19 лет.

Священник 803 полевого госпиталя протоиерей Михаил Давыдович с диаконом Терентием Скавронским.

³⁰ ЦДІАК України. – Ф. 127. – Оп. 1079. – Спр. 1210.

XXI Краснавічы чытанні імяні о. Петра Лебедінцева

Поручители

По жениху: Козак Карп Денисов Дудин и гражданин Архип Степанов Овлученко.

По невесте: Гражданин Даниил Варфоломеев Побережниченко и Контролёр Державного Контроля Константин Васильевич Щеглов.

Май 1919 г. за номером 26, 22 числа.

Жених: Гражданин г. Белая Церковь Киевской губернии Васильковского уезда Александр Денисович Коваленко, православного исповедания, первым браком, 27 лет.

Невеста: Учительница немецкого языка Белоцерковской женской гимназии Надежда Петровна Милевская, урожденная Пушкарёва, православного исповедания, вторым браком, 24 года.

Священник 803 полевого госпиталя протоиерей Михаил Давыдович с диаконом Терентием Скавронским.

Поручители

По жениху: Дворянин Александр Иванов Ващенко-Захарченко и крестьянин Степан Минович Горский.

По невесте: Подполковник артиллерии дворянин Александр Елисеевич Суцанский и крестьянин Филипп Афанасиевич Маляр.

У розділі померлих за 1918 р. записано велику кількість Січових Стрільців, що вмерли від вогневих поранень та епідемії тифу, яка вирувала в роки громадянської війни. Всі військові поховані «на братском военном кладбище при госпитальном городке г. Белая Церковь». Наразі локалізацію цього братського кладовища не вдалося встановити.

У 2010-ті роки, майже через століття після заснування першої білоцерківської церкви св. Пантелеймона, побудовано храм святого великомученика Пантелеймона Цілителя на вулиці Карбишева. Крім назви, об'єднує ці два храми також їх розташування поблизу медичних закладів та територіальна належність до району залізничного селища.